

Doe-het-zelfcontrole rantsoen

Gezondheidsproblemen zijn nogal eens de reden voor een nadere beoordeling van het rantsoen. Ook door onzekerheid, tegenvallende prestaties of verandering in de soort brok rijst de vraag of het rantsoen nog voldoet. Om het goed te kunnen beoordelen, zijn veel gegevens nodig. Deze vergelijking van opname versus behoefte vergt kennis van de achtergronden waarop de getallen van zowel de opname als de behoefte gebaseerd zijn en dus hoeveel je mag afwijken.

Tekst & foto: Anneke Hallebeek

Geen enkel paard krijgt precies de hoeveelheid voedingsstoffen die het nodig heeft voor de prestatie die hij leveren moet. Een individuele aanpak is noodzakelijk gezien het verschil in ras en prestatie. Een berekening blijft een grove schatting van de werkelijkheid. Toch is het een belangrijk hulpmiddel om fouten in het rantsoen te herkennen en te corrigeren. Niet voor elke beoordeling is een uitgebreide berekening nodig. Op stal kun je al snel iets over het ruwvoeraandeel, de hoeveelheid krachtvoer, het voermanagement en de kwaliteit van het ruwvoer zeggen.

Voorbeelden

Op een stal met springpaarden heeft een merrie al enkele keren koliek gehad. De dierenarts wil graag weten of het rantsoen daar de oorzaak van is. Het paard krijgt een training op M-niveau. Het rantsoen bestaat uit 7 kilogram kuilvoer en 5 kilogram muesli plus een supplement met extra voedingsstoffen. De muesli krijgt het paard in drie porties per dag. Voor een goede vertering en een gewenste maagvulling is per maaltijd een krachtvoerhoeveelheid van niet meer dan 2 kilogram aan te raden. Zowel met de muesli als het supplement krijgt het paard mineralen en vitaminen. Uit de berekening blijkt dat dat meer dan genoeg is, het supplement kan eigenlijk weggelaten worden. Naast een berekening van de voedingsstoffen is een beoordeling van de verhouding tussen ruwvoer en krachtvoer op haar plaats. Met name de hoeveelheid ruwvoer is belangrijk voor een goede darmwerking. Dit is vrij eenvoudig te beoordelen. Een maatstaf voor de ruwvoerhoeveelheid die een paard nodig heeft is 1 kilogram droge stof per 100 kilogram lichaamsgewicht. Een paard van 600 kilogram heeft dus 6 kilogram droge stof ruwvoer per dag nodig. Het drogestofgehalte van hooi is vrij constant, 80-85%, oftewel 800-850 gram droge stof per 1000 gram hooi. De rest is water.

Het drogestofgehalte van kuilvoer kan sterk wisselen, van 45%-75%. Nat kuilvoer is minder geschikt voor paarden. Dit voer is vaak gemaakt van jong gras en kan een lage zuurgraad hebben. De vertering gaat (te) snel en kan aanleiding zijn voor dunne mest of koliek. Ook in de categorie droog kuilvoer kan het drogestofgehalte variëren. In ieder geval is het 'natter' dan hooi. Dit betekent dat van kuilvoer in werkelijk gewicht ('vers product') meer gegeven moet worden om dezelfde hoeveelheid droge stof aan ruwvoer te geven. In geval van de merrie lijkt 7 kilo kuilvoer redelijk veel, echter met een droge stofgehalte van 60% krijgt ze slechts 4,2 kilo droge stof ruwvoer. Te weinig dus. Samen met een redelijke portie krachtvoer kan dat de oorzaak zijn voor verteringsproblemen, met name in de blinde en dikke darm, waardoor gasophoping kan ontstaan en dus koliek.

Slecht in haar vel

De eigenaar van een IJslandermerrie van 10 jaar (350 kilogram) klaagt over het trage verharingsproces en de slechte uitstraling. De merrie zit als het ware slecht in haar vel. Zij wordt vier keer per week op recreatief niveau gereden. Het rantsoen bestaat uit dagelijks 4 plakken hooi en na het rijden 1 kilo krachtvoer. Hooibalen wegen circa 15-25 kilo. Een plak hooi weegt tussen de 1-2½ kilogram, dus in dit geval is het aandeel ruwvoer voldoende voor een goede darmwerking en -vulling (>3,5 kilogram droge stof). Om te kunnen beoordelen of de merrie alle essentiële voedingsstoffen krijgt, is een berekening noodzakelijk. Gelukkig is van het hooi een analyse gemaakt. Voor het maken van een rantsoenberekening zijn nog meer gegevens nodig.

Het verzamelen van deze gegevens over het rantsoen en het paard kost tijd en moeite. De eigenaresse krijgt de opdracht al het voer te wegen, zowel het krachtvoer als het ruwvoer. Je kunt ruwvoer wegen door met en zonder een bepaalde hoeveelheid op de weegschaal te gaan staan. Of je berekent aan de hand van de pakken kuilvoer of aantal balen hooi die per week opgaan hoeveel één paard op stal gemiddeld per dag krijgt.

Arbeid

In geval van weidegang is het schatten van de grasopname niet eenvoudig. Men geeft aan dat een paard per uur ongeveer 0,8 kilogram droge stof gras opeet, maar het is onduidelijk of dit altijd gebeurt. Of een paard inderdaad 0,8 kilogram droge stof gras (= 5 kilogram vers gras) per uur eet als hij enkele uren in de wei staat, is mede afhankelijk van de lengte van het gras plus het karakter van het paard. Staan er enkel sprietjes gras, dan zal het paard zeker minder eten. Paarden die altijd met het hoofd naar beneden staan en grazen of hun leven ervan afhangt, eten ongetwijfeld meer dan paarden die snel zijn afgeleid en meer spelen. Ook het paard moet in kaart worden gebracht. Schat het gewicht en beoordeel de conditie. De stokmaat bepaalt voor een heel groot deel het gewicht van het paard. Dit is in tabellen terug te vinden. Is hij precies goed? Te dik of te dun? Moet hij afvallen of aankomen? Maak ten slotte een inschatting van het werk. Is dit licht, matig of zwaar? Voor een rantsoenbeoordeling is het van belang de gemiddelde werkbelasting per week te beoordelen. Als er in één week drie keer matig zwaar getraind wordt, twee keer gelongeerd en één keer een rustdag wordt ingelast, zal het werk

	EWpa	g VREp	g Ca	g P	g Na	mg Cu	mg Zn	mg Se
Rantsoen	3,96	252	21	14	8	39	143	0,3
behoefte	3,86	309	18-19	11-14	16-19	35-63	252-350	0,6-1,1

waarschijnlijk in de categorie 'licht' vallen. Dracht, melkproductie en groei vergen ook extra voedingsstoffen.

Berekening

Van het paard wordt de dagelijkse behoefte berekend. Hiervoor zijn meerdere bronnen beschikbaar, deze kunnen flink van elkaar afwijken door verschil in interpretatie van onderzoeksresultaten. Kennis van zaken is belangrijk om dit goed te kunnen beoordelen. Van de voedermiddelen worden de gehalten aan voedingsstoffen geschat of opgezocht. Een analyse van het ruwvoer is ideaal, zeker als dit van eigen land komt. De variatie in gehalten is zo groot dat een schatting er ver naast kan zitten. De gehalten in alle gebruikte voedermiddelen worden berekend en bij elkaar opgeteld. Dan is het een kwestie van vergelijken. Krijgt het paard wat hij nodig heeft aan energie, eiwit, calcium, fosfor, koper, zink, vitamine A, D en E et cetera. Wijkt het rantsoen af, is dit dan acceptabel of een reëel probleem?

Beoordeling

Uit de rantsoenberekening van de IJslandse merrie blijkt dat het rantsoen voldoende energie levert, maar verder wat gebreken vertoont. Het eiwitgehalte in het totale rantsoen is vrij laag en de gehalten aan zink, natrium en selenium zijn onder de maat. Tekorten aan essentiële voedingsstoffen kunnen de reden zijn van de slechte glans en trage verharings. Is het tekort slechts van korte tijd (weken), dan geeft dit geen zichtbare problemen. Symptomen treden pas op na een tekort van maanden. Bij afwijkingen van het rantsoen moet je altijd eerst bedenken of de berekening klopt. Zijn de juiste aannames gemaakt? Is het paard op het juiste gewicht en werkniveau geschat? Het meest veilige is om het rantsoen in ieder geval minimaal aan de gestelde normen te laten voldoen. Dus in ieder geval niet minder geven dan nodig is. Een klein overschot is geen probleem,

mits het binnen de perken blijft.

De IJslandse merrie heeft per dag 18-19 gram calcium nodig en 11-14 gram fosfor, terwijl het rantsoen 21 gram calcium en 14 gram fosfor bevat. Het overschot wordt of niet geabsorbeerd of weer uitgescheiden. Voor een goede absorptie en werking moeten calcium en fosfor in de juiste verhouding aanwezig zijn, tussen de 1:1 en 5:1 (volwassen paard). Zou het rantsoen 21 gram calcium en 30 gram fosfor bevatten, dan dient dat gecorrigeerd te worden door calcium aan te vullen tot minimaal 30 gram. Soms moet je bedacht zijn op afwijkende uitkomsten. Bijvoorbeeld van vitamine A als het paard op gras staat. Vitamine A wordt berekend aan de hand van het opgenomen caroteen. Gras is zeer caroteenrijk. Indien al dit caroteen omgezet wordt in vitamine A, lijkt het of het paard een vergiftiging krijgt, zo hoog is het gehalte. In werkelijkheid zal niet al het caroteen worden omgezet. Geen enkel paard op gras krijgt tenslotte een vitamine A-vergiftiging.

Het rantsoen van de IJslandse merrie bevat maar 8 gram natrium (onderdeel van zout), terwijl ze 16-19 gram per dag nodig heeft. Dit is geen uitzondering; veel rantsoenen bevatten te weinig zout. Met zweet verliest het paard zout, maar de mate van zweeten verschilt per dag. Over het algemeen zal een paard aan een liksteen likken als het rantsoen te weinig zout levert. In extreme condities, dus bij erg lange ritten in erg heet weer, kan het beter zijn om zout te geven bij het voer. Als het paard iets teveel zout krijgt, is dit niet zo erg, zolang hij maar water kan drinken. Teveel zout in het rantsoen maakt het voer minder lekker. Daardoor zal hij het niet meer opeten.

Controle

Beoordeel het rantsoen van je paard op: de hoeveelheid ruwvoer, de maaltijdgrootte aan krachtvoer, de kwaliteit van het ruwvoer en het voermanagement. De berekening en beoordeling van de totale gehalten aan

voedingsstoffen zijn complex en vragen hulp van een deskundige. Vergeet niet naar het paard te kijken. De conditie van het paard zegt meer over de energiebalans dan een berekening. Waar let je op?

- Weeg hooi of kuil een aantal dagen en zorg dat je paard minimaal 1 kilogram droge stof per 100 kilogram lichaamsgewicht krijgt, meer mag ook.
- Controleer dagelijks de kwaliteit van het hooi of het kuilvoer. Zeker kuilvoer kan snel bederven. Voer geen beschimmeld voer, dit veroorzaakt tot diarree of koliek.
- Geef een paard niet meer dan 2 kilogram krachtvoer of muesli per maaltijd (voor een pony geldt de helft).
- Maak het totaal aan krachtvoer niet te hoog; dit kan de opname aan ruwvoer verminderen.
- Zorg voor een liksteen. Een witte voldoet prima.
- Geef je een rantsoen dat vooral uit ruwvoer bestaat met 1-2 kilo krachtvoer, dan kunnen de essentiële voedingsstoffen tekortschieten. Kies voor een krachtvoer met een hoog mineralen- en vitaminegehalte of geef een voedings-supplement.
- Voer je meer dan 23 kilogram krachtvoer per dag, dan krijgt het paard over het algemeen alle essentiële voedingsstoffen. Supplementen zijn overbodig.
- Komt het ruwvoer van eigen grond, dan is het ideaal als je dit laat analyseren (www.BLGG.nl). Daarmee kun je namelijk het rantsoen optimaal samenstellen. En je kunt door de bemesting aan te passen het gras en het hooi verbeteren. Vraag naar een analyse voor paardenruwvoer en ervoor dat ook de mineralen en spoorelementen geanalyseerd worden. Met de uitslag kan een voerdeskundige advies geven over hoe je het rantsoen optimaliseert voor de paarden in kwestie. |